

XI

T I E S D A M S

XI

**HET WARE VERHAAL VAN DE MAN DIE DE
TOEKOMST VAN DE WERELD
IN HANDEN HEEFT**

2023 Prometheus Amsterdam

Xi is een herziene en geactualiseerde uitgave van het eerder verschenen
De nieuwe keizer (2018).

© 2018, 2023 Ties Dams
Omslagontwerp Bart van den Tooren
Foto auteur Bob Bronshoff
Kaart Yde Bouma
Zetwerk Mat-Zet bv, Huizen
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 5195 9

Inhoud

Kaart van Xi's China 7

Namen om te onthouden 9

Woord vooraf. Wie is Xi? 13

Over de begripsparadox in tijden van oorlog

1. Xi de vader. Over een prins, een Apenkoning en een orkaan 19

1837-1962 | Het China van Xi's vader

2. Xi de zoon. Over lessen in overleven en lessen in macht 41

1953-1968 | De aristocratische kinderjaren van Xi

3. Xi de prins. Over een bastaard en zijn opperouder 63

1968-1977 | Hoe Xi volwassen werd tijdens de Culturele Revolutie

4. Xi de mandarijn. Over de vorming van een bureaucraat 80

1975-1985 | Xi als student, ambtenaar en politiek leider

5. **Xi Dada. Over Fujian, waar Xi opklom** 100
1985-2002 | Hoe Xi naam maakte als onopvallende bureaucraat
6. **Xi de erfgenaam. Hoe een kroonprins zijn rivalen versloeg** 120
2002-2007 | Zhejiang, Sjanghai en Xi's entree in de landelijke politiek
7. **Xi hart van China. Waarom Xi de machtigste man sinds Mao is** 140
2007-2012 | Xi als vicepresident, president en hart van China
8. **Xi de protagonist** 160
2012-2017 | De eerste termijn
9. **Xi de antagonist** 187
2017-2022 | De tweede termijn
- Nawoord. **Wie is Xi?** 216
2022 | De termijn zonder einde
- Noten 223
Verantwoording 228
Woord van dank 229
Register 230

- 1 **Beijing** – de hoofdstad, waar hij geboren is, studeerde, zijn eerste baan kreeg en waar hij nu het land bestuurt.
- 2 **Shaanxi** – de provincie waar zijn vader geboren is, waar hij Mao en de anderen van de Lange Mars opving, en waar Xi Jinping naar werd verbannen tijdens de Culturele Revolutie.
- 3 **Liangjiahe** – het dorp van Xi's ballingschap tijdens de Culturele Revolutie.
- 4 **Guangdong** – de provincie waar zijn vader aan de wieg stond van China's economische mirakel.
- 5 **Zhengding, Hebei** – het dorp waar Xi's politieke carrière begon.
- 6 **Xiamen, Fujian** – de stad waar Xi locoburgemeester was.
- 7 **Ningde, Fujian** – het dorp waar Xi zijn felbegeerde eerste leidinggevende positie had.
- 8 **Fuzhou, Fujian** – de stad waar Xi opklom tot gouverneur van de provincie Fujian.
- 9 **Zhejiang** – waar Xi partijvoorzitter van de provincie werd.
- 10 **Sjanghai, Jiangsu** – waar Xi in korte tijd een corruptieschandaal oploste.
- 11 **De Lange Mars**.

Namen om te onthouden

De geschiedenis van Xi is een verhaal met vele personages. Niet alle namen die in dit boek worden genoemd hoeft je te onthouden. Dit lijstje van twaalf hoofdrolspelers kun je als referentie gebruiken.

Let wel: het eerste deel van een Chinese naam is de familienaam. Van de familie Xi is Jinping de zoon.

Familie

- XI ZHONGXUN
Xi senior, vader van (1913-2002). Kameraad van Mao, vertrouweling van Deng Xiaoping. Werd driemaal gezuiverd, maar nooit verwoest.
- PENG LIYUAN
De Pioenroosfee, echtgenote van (geboren in 1962). Generaal-majoor, befaamd zangeres, en sinds 2012 first lady van China.

Voorgangers

- MAO ZEDONG
De Apenkoning (1893-1976). Oervader van communistisch China. Stichtte de Volksrepubliek in 1949 en heerste tot zijn dood.
- DENG XIAOPING
Het Mannetje (1904-1997). Opperleider van 1978 tot 1989. Architect van China's staatskapitalisme. Oefende tot zijn dood grote invloed uit.
- JIANG ZEMIN
De Kikker (geboren in 1926). President en secretaris-generaal tot 2002-2003. Berucht vanwege zijn excentrieke gedrag en corruptie.
- HU JINTAO
De Kruidenierszoon (geboren in 1942). Opvolger van Jiang Zemin, president en secretaris-generaal tot 2012-2013. Technocraat en vleugellamme leider.

Vijanden

- KANG SHENG
Vredig Leven (1898-1975). Mao's ideoloog, genie achter de Culturele Revolutie en zuiveraar van Xi Zhongxun. Schizofrene kunstliefhebber en oude vriend van Mao's vrouw Jiang Qing.
- BO XILAI
De Rockster (geboren in 1949). Oud-minister en oud-baas van Chongqing. Kroonpins die streefde naar een tweede Culturele Revolutie. Momenteel woonachtig in China's beroemdste gevangenis.

- ZHOU YONGKANG

De Oliebaron (geboren in 1942). Vertrouweling van de Kikker en beschermheer van Bo Xilai. Meest prominente slachtoffer van Xi's zuiveringsdrift.

Vrienden

- WANG QISHAN

De Brandweerman (geboren in 1948). China's nummer twee. Architect van de anticorruptiecampagne. Wrang gevoel voor humor.

- LIU HE

De Technocraat (geboren in 1952). 's Werelds meest invloedrijke econoom. Timide.

- WANG HUNING

De Ideoloog (geboren in 1955). Auteur van elke visie van iedere Chinese leider sinds de Kikker. Baas van het CCP-propaganda- en ideologieapparaat en China's cyberstrateeg.

Woord vooraf. Wie is Xi?

Over de begripsparadox in tijden van oorlog

Het is oorlog in Europa.

Op de slagvelden van Oekraïne wordt bepaald wat Europa is, waartoe het bestaat en wie zijn anderen zijn. Een strijd om zijns-vragen: door Poetin beantwoord met bloed, door het Westen met sancties en munitie, door Xi met stilte.

China's rol is angstaanjagend ongewis. Velen denken in China en Rusland een nieuwe *axis of evil* te zien: een verbond van auto-cratisch kwaad dat eropuit is de democratische wereld te knevelen.

Anderen speculeren over een Chinees Camp David-moment; Xi die zijn rol als wereldleider omarmt door Rusland en Oekraïne – beide met China bevriend, van China afhankelijk – tot pais en vree te manen.

Niemand weet wat Xi wil. Ik ook niet.

*

Oorlog, breed begrepen, koud of heet, kent een paradox van begrip: bij escalatie van conflicten neemt de urgentie toe de ander te begrijpen – al was het maar om tactische redenen – maar de moge-

lijkheid tot begrip neemt af, omdat communicatie moeilijker tot onmogelijk wordt. In gevecht richten wij ons tot de ander én keren wij in onszelf.

De begripsparadox is zelfversterkend. Slechter begrip van de ander noopt tot pessimistische inschattingen van zijn motieven en capaciteiten, leidend tot vijandiger uitgangspunten, die beantwoord worden met de escalatie van spanningen en dus de verwezenlijking van het gevreesde vijandsbeeld. Wij maken de vijanden die we vrezen.

Poetin heeft de begripsparadox radicaal doorgevoerd; gevangen in een extreem vijandsbeeld van het Westen, forceert hij het Westen de vijand te worden die hij zo vreest.

Mijn onderwerp is niet Poetins oorlog in Oekraïne, noch China's specifieke rol hierin. Mijn onderwerp is Xi, China's leider, zijn leven, heerschappij, en wat de mythes, de feiten en de geheimen van zijn macht ons vertellen over China's intenties en toekomst als wereldmacht.

*

In 2018 schreef ik *De nieuwe keizer*, het eerste boek dat het leven van Xi Jinping duidt als symptoom van de Chinese moderne geschiedenis. Dit is een hernieuwde versie van dat boek.

De inleiding en conclusie zijn volledig vervangen, de hoofdstukken die Xi's leven voor de aanvang van zijn heerschappij beschrijven op details vernieuwd, de hoofdstukken over zijn heerschappij herschreven.

De nieuwe keizer verhaalde over de slangenkuil van de Chinese macht die Xi als jongen vormde en die hij nu als leider temt. Veel daarvan – Xi's geschiedenis, hoe zijn leven tot het begin van zijn heerschappij werd getekend door China's politieke en geopolitieke context – staat.

Ook al zijn sindsdien publicaties verschenen in het Engels en Frans die hetzelfde onderwerp hebben, vraagt niets daarin gemeld om een fundamentele herziening van mijn historisch relaas.¹ De duiding van China's beschavingsnarratief – het grote verhaal van orde en chaos, van vernedering en wederopstanding dat Xi belichaamt – staat.

Toch is Xi Xi niet meer; wat hij betekent voor Europa is sterk veranderd.

In 2018 schreef ik:

De nieuwe keizer bepaalt wat wij Europeanen zullen zien wanneer we er klaar voor zijn onze kop uit de eigen slangenkuil naar buiten te steken – naar wat ons zal verlokken – en of iemand ons de nek omdraait.

En of we de kop uit de slangenkuil hebben moeten steken; wij kijken Xi, zijn China en vooral ook de realiteit van harde machtspolitiek tussen grootmachten recht in de ogen aan; wij zien een Europa dat niet langer boven de grootmachtenpolitiek staat, maar juist tracht mee te doen. Xi is geen nieuwe keizer meer; zijn gelaat tekent deze dagen als bijna vanzelfsprekend ook het Europese wereldbeeld.

Hoe wij dat gelaat aanschouwen, in hoeveel tinten we het durven schetsen, doet ertoe. *De nieuwe keizer* eindigde in een betoog voor grijstinten: ik riep op China te blijven zien in termen van de ambiguïteit die zijn reële ontwikkeling tekent, ondanks de zwart-witte retoriek die uitging van Trumps Witte Huis en Xi's Zhongnanhai.

Ik volhard in dat betoog, maar zie ook dat de tijd van grijstinten voorbijgaat. De vs volgen sinds 2018 gekozen een logica van harde confrontatie met China. Voor Biden leeft de wereld in een strijd tussen *grand récits*, tussen democratie en autocratie. Slechts één

groot verhaal kan winnen. Xi is in Bidens beeld de echte vijand; waar Poetin zichzelf en Rusland te gronde richt, is het Xi die bouwt aan een nieuwe wereldorde. Niet voor niets wijst de Amerikaanse woordvoering sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne op het vermeende verbond van Xi en Poetin.

Ook Xi's leiderschap vaagt grijstinten uit. Een relevant voorbeeld: in de uitwisseling van sancties tussen de EU en China zette Xi met naam en toenaam Europese onderzoekers, naaste collega's van onafhankelijke denktanks, geen overheidsfunctionarissen of activisten, maar genuanceerde en op empirie gerichte denkers, op een zwarte lijst. Zij en hun familie komen China niet meer in. De *verstehers* bestreden.

De EU behoudt zich het recht tot ambiguïteit, vooralsnog. De EU beschrijft China tegelijkertijd als partner, concurrent en rivaal – nog niet als vijand. De vraag is hoelang de EU die ambiguïteit kan volhouden.

Hoe dan ook zie ik een Europa dat zichzelf steeds duidelijk aftekent als geopolitieke persoonlijkheid, zowel in woord als daad. Dat is niet in de laatste plaats dankzij China, zo zal blijken. Xi daagt ons uit zijn aanwezigheid op het wereldtoneel te spiegelen met een zichtbaarder Europa.

*

De begripaparadox tekent onze relatie met China steeds sterker, en dat is gevaarlijk, niet omdat we in de eerste plaats daarmee geen recht doen aan China, maar omdat we ons veranderende zelfbeeld dreigen te baseren op illusies en angst.

De begripaparadox vormt de funderende motivatie om dit boek te schrijven: de wetenschap dat in tijden van confrontatie het belang van begrip van de ander toeneemt, maar dat begrip alsnog verslechtert; de vrees dat de paradox uitmondt in vernietiging.

Ik ben geen Chinees, en pretendeer geen universalist te zijn; ik ben Europeaan. Dat wil zeggen: daar ik denk dienstbaar te kunnen zijn aan iets, dan is het niet aan de ontwikkeling van China's grote verhaal, of aan abstracte noties zoals wereldvrede, maar aan de Europese zelfwording, al zij het in kleine mate.

Ik ben een Europeaan die ervan overtuigd is dat onze zijnsvragen niet beantwoord kunnen worden zonder begrip van de ander. Ik pretendeer niet te schrijven uit een andere morele opdracht dan een overtuiging dat een vormend, doch imperfect *verstehen* van een belangrijke ander, China, Europa in staat stelt de wereld, en daarmee zichzelf, iets realistischer af te tekenen. Dat tracht ik te doen.

Trácht, omdat ik zie dat deze belofte alsmaar belangrijker, alsmaar moeilijker wordt te vervullen.

*

Daarom dus, nogmaals:

Wie is Xi?